

КОНТРОЛЬ ЯК СКЛАДОВА В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМОЮ ДЕРЖАВИ

Система державного управління складає з щоденного здійснення певних функцій. Характер завдань, які пов'язані з управлінням, впливають на сутність управлінських функцій. Сутність і призначення управлінських функцій зумовлені системою соціально-економічних, соціально-політичних та інших факторів, які існують у державі. Державне управління – це сукупність усіх видів діяльності держави, зміст якої полягає у виконанні правових актів шляхом різних форм організуючого впливу на суспільні явища та процеси. Фінанси як такі, являють собою досить складне суспільне явище. Вони охоплюють широку гаму різнобічних відносин, що відображаються у формі різноманітних грошових потоках. Виділення форм фінансових відносин характеризує відносно відокремлення визначених складених елементів фінансів. Внутрішня будівля фінансової системи являє собою сукупність щодо відособлених взаємозалежних сфер і областей фінансових відносин, що відбивають специфічні форми і методи обміну, розподіли і перерозподіли ВВП. Кожна стадія процесу створення і розподіли ВВП має свою систему управління, у якій реалізується весь цикл управлінських функцій. До них відносяться: прогнозування, планування, облік, аналіз і контроль. Функція фінансів – розпорядницька і контролююча.

Удосконалення в Україні контролюючий функції фінансів, тобто фінансового контролю – це створення нормативно-правової бази державного фінансового контролю, як складової державного управління, що передбачає міжнародно визнаними стандартами (IFAC, ІА, ІNТOSAI) та методиками, а також з найкращою практикою ЄС у сфері контролю та аудиту за державними надходженнями, витратами, активами та зобов'язаннями. Досягнення цієї мети повинно базуватися на конкретних кроках у сфері політичних, економічних, соціально-культурних та інших відносин, які знайшли відображення в чітко окресленому європейському прагненні та європейському вибіру України Президентом України та Урядом, прийнятих урядом Плані дій Україна – ЄС і заходах з його виконання, Указах Президента України "Про зміцнення фінансової дисципліни та запобігання правопорушенням у бюджетній сфері", "Про заходи щодо підвищення ефективності контрольно-ревізійної роботи", Програми діяльності Кабінету Міністрів України "Назустріч людям".

В "Энциклопедическом юридическом словаре" контролюючі органи відносять до контрольної влади, яка діє паралельно із законодавчою, виконавчою та судовою. Специфіка діяльності контролюючих органів полягає в тому, що їх призначення – дослідження, перевірка, вивчення справ [1, с. 151]. В основі функції фінансового контролю знаходиться процес вивчення певного об'єкту з метою встановлення закономірностей його виникнення, розвитку і перетворення в інтересах раціонального використання в практичній діяльності людей. Тому виникає необхідність розвитку фінансового контролю як і системи наукових знань. З приводу цього, фінансовий контроль показує динамічну систему економічних знань, які направлені на усунення негативних явищ у розвитку виконавчих сил та виробничих відношень з ціллю їх регулювання у розширеному впровадженню.

Призначення фінансового контролю заключається у сприянні успішної реалізації фінансової політики держави, забезпечення процесу формування і ефективного використання фінансових ресурсів во всіх сферах і зв'язках фінансової системи держави. Тобто, фінансовий контроль, з одного боку, є однією з кінцевих стадій управління фінансами, а з другої, він виступає необхідною умовою ефективності управління їми.

Визначення проблеми реалізації та здійснення державного фінансового контролю зміцнювалося з розвитком суспільства. Виконання результатів наукових досліджень галузевих наук (філософія, фінанси, економіка, теорія державного управління, юриспруденція) і дослідження історії формування теорії державного фінансового контролю дозволяє зробити висновок: деяке суспільство не може нормально функціонувати і розвиватися без чіткої організованої системи контролю за виробництвом і розподілом суспільного продукту, іншими сферами суспільного життя.

Становлення в Україні державного фінансового контролю відбувалося одночасно із процесом державотворення і переходом до ринкових відносин.

З початком реформ поширеною була думка про те, що в умовах переходу до ринкової економіки державний фінансовий контроль втрачає своє колишнє значення та стає зовсім

непотрібним. У зв'язку з цим у програмі переходу до ринкової економіки, заснованій на монетаристському підході, наголос зроблено на саморегулюючій економіці, що функціонує стабільно й ефективно без втручання держави. Такий підхід став підставою для скасування окремих напрямів фінансового контролю й послаблення інших, що не було зумовлено реальним станом справ, зокрема зменшенням числа фінансових порушень і зловживань. Станом на 2000 р. Україна загалом мала сформовану систему державного фінансового контролю, яка характеризується чималою кількістю контролюючих органів і частково сформованим правовим полем їх діяльності. Напрями оптимізації і удосконалення державного фінансового контролю розроблені на 2001–2015 рр.

Аналіз чинного законодавства дав можливість виокремити найважливіші проблеми, що потребують негайного вирішення та усунення. Характеристикою, що визначає певною мірою результативність контролю визнано наявність чи відсутність прогалин у законодавстві, що регулює діяльність органів державного фінансового контролю. Наявність Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю, відсутність Концепції загального державного фінансового контролю, різні характеристики організації державного фінансового контролю, різнодія контрольних органів на всіх рівнях, відсутність єдиних методик контрольної діяльності негативно впливає на розбудову системи державних фінансово-контрольних органів, не відрегульовані принципи засади організації та діяльності цієї системи, тому прослідковується дублювання та недооцінка повноважень певних органів контролю, що приводить в державі до низької результативності контролю, низької якості управлінських дій, необхідності удосконалення вже існуючої системи.

Підвищення ролі державного фінансового контролю в системі державного управління, регулювання економікою, дотримання правил формування і використання фінансових ресурсів, встановлених державою, приводять до висновку про необхідність вирішення таких завдань: з'ясувати структуру, функції управління фінансової системи в державі, у тому числі ролі фінансового контролю в управлінні фінансової системою України; поняття, сутність фінансового контролю, його функції, завдання та роль у здійсненні фінансової системи держави; визначити види фінансового контролю, цілі та механізми реалізації; досліджувати попит зарубіжних країн щодо здійснення державного фінансового контролю; здійснювати моніторинг законодавчої бази України щодо реалізації державного фінансового контролю; охарактеризувати методик побудови дерева цілей системи державного фінансового контролю; структурувати завдання по видам державного фінансового контролю; охарактеризувати модель формування дерева завдань по рівням державного управління; визначити законодавчі протиріччя у системі фінансового контролю; визначити механізми реалізації завдань фінансового контролю щодо рівней державного управління; визначити пропозиції щодо формування комплексної системи фінансового контролю в державі.

Методичною основою вирішення зазначених завдань є теорія, прийнята міжнародними стандартами, проголошеними в Лімській декларації керівних принципах контролю у 1977 р. [2]. У зв'язку з тим, що Україна прагне стати кандидатом Європейського Союзу і ввійти в європейський політичний правовий простір, то адаптація законодавства передбачає реформування правової системи і її поступове приведення у відповідність з європейськими нормами. Інтеграційний процес передбачає застосування європейських стандартів, у тому числі в сфері фінансів, управління, контролю і т.д.

Тому, контроль як функція управління дозволяє своєчасно виявити і усунути причини та фактори, які припятствують ефективному веденню виробництва і досягненню поставленої цілі. Він допомагає скоректувати діяльність підприємств, установ, організацій або віддільних його сфер, дає можливість встановити, які конкретно служби, підрозділи або направлення діяльності сприяють досягненню намічених цілей, підвищенню результативності діяльності підприємств, організацій, установ. Отже контроль, який є функцією управління державними фінансами, виступає засобом зворотного зв'язку між об'єктом управління і системою управління, інформує про дійсний стан управляемого об'єкта і фактичного виконання управлінського рішення.

Він сприяє укріпленню законності, правопорядку, державної і виконавчої дисципліни, формує у робітників всіх ланків управління високий професіоналізм, компетентність, оперативність, що є не мало важливим фактором успішного рішення завдань економічного і соціального розвитку суспільства. Основна його мета – контроль за державними ресурсами, у тому числі за використанням державного бюджету та внебюджетних фондів, організацією грошового обігу, використанням кредитних ресурсів, станом державного внутрішнього та зовнішнього боргу, державних резервів, здійсненню фінансових і податкових пільг. Теоретичною основою і методичною базою дослідження є Укази Президента України, закони України, постанови і цільові програми уряду України й Автономної Республіки Крим, наукові праці вітчизняних фахівців, досвід роботи контролюючих органів зарубіжних країн, методи порівняльного аналізу. Дослідженням діяльності впливу

контрольних функцій на функції управління на прикладі контролюючих органів Автономної республіки Крим з застосуванням нової методології детально охарактеризовані та структуровані особливості виконання їх контрольних функцій, тобто дозволяючи виділити повну більшість об'єктів контролю і пов'язати їх з відповідними контролюючими органами. Виділена більшість є повним та має ієрархічну структуру. Таким чином, визначені структуровані особливості виконання об'єктами контролю контрольних функцій, механізми реалізації завдань фінансового контролю в Україні дозволяють удосконалити систему фінансового контролю, який є невід'ємливий частиною державного устрою, одна із важливих функцій управління державою, обов'язковою умовою нормального функціонування фінансово-кредитної системи, фінансовими ресурсами.

Литература

1. Юридический энциклопедический словарь / Буянова М.О., Ганюшкина Е.Б., Ганюшкин Б.В. и др.; Отв. ред. М.Н. Марченко.—М.: Проспект, 2006.— 816 с.
2. The Lima Declaration of Guidelines on Auditing Precepts. — INTOSAI.—1977.

УДК 336.14

С.І. Мацюра, аспірант,
Академія фінансового управління

ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ БЮДЖЕТУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Сьогодні особливої уваги потребують дослідження саме місцевих бюджетів як головної складової економічного розвитку регіональних територій. Цей напрямок в Україні досліджувався в контексті державних фінансів й автори просто обмежувались констатацією наявності інституту місцевого самоврядування і необхідності забезпечення йому достатньої власної фінансової бази. Іншим аспектом необхідності вивчення проблеми місцевих бюджетів є те, що до цього часу дослідження місцевих фінансів велись на макрорівні, і розглядалися як модель системи місцевих фінансів, доводилась необхідність фінансової автономії місцевих органів влади, передачі невласливих функцій державної влади самоврядуванню. Сьогодні необхідно сконцентрувати увагу на деталізації всіх норм бюджетної діяльності органів місцевого самоврядування і визначити шляхи більш якісного їх використання.

Потенційні можливості місцевих бюджетів, щодо впливу на процеси суспільного розвитку полягають в їх економічній природі, де сутність місцевих бюджетів бере свій початок з поняття фінансів і визначається функціями місцевої влади. В даний час поняття фінансів розглядається як економічна категорія, яка є економічною формою реальних, об'єктивних розподільчих відносин. Місцевим же бюджетам окрім якостей, що відрізняють категорію фінансів взагалі, властиві деякі специфічні риси. Досліджуючи проблеми перерозподілу місцевих бюджетів Кириленко О.П. вважає, що існує особлива форма розподільчих відносин, що пов'язана з виокремленням частини вартості суспільного продукту в фондах грошових засобів і витрачається на задоволення різнобічних соціально-культурних та комунально-побутових потреб членів суспільства, тобто на розширене відтворення. Місцеві бюджети передбачені для перерозподілу вартості між територіями, галузями народного господарства, секторами економіки, при цьому пропорції і форми бюджетного розподілу визначаються потребами виробництва і завданнями, що стоять перед суспільством на кожному історичному етапі розвитку [1, с. 112].

Реалізація об'єктивних передумов використання місцевих бюджетів залежить від конкретних організаційно-правових форм, в яких проходить функціонування бюджетних відносин. Завдяки організаційним формам стає можливе використання місцевих бюджетів в якості активного інструменту управління територіальною економікою. Правильне розуміння співвідношення між об'єктивною і суб'єктивною сторонами функціонування місцевих бюджетів дозволяє найбільш ефективно використовувати їх в цілях комплексного соціально-економічного розвитку територій. В найбільш загальному вигляді дане співвідношення можна представити за допомогою діалектичної взаємодії. Дана взаємодія включає в себе як вплив різних компонентів змісту на форму, так і активний вплив на зміст місцевих бюджетів в рамках об'єктивно існуючої субординації.

Розвиток місцевих бюджетів необхідно розглядати як результат взаємовідносин діалектичних